

รูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26

The Model of Desirable Kathina Performance in 26th B.E Century

ศรินทร มุขสาร¹ พระครูสุธีคัมภีรญาณ² ประยูร แสงใส³ ประจัญ จันเต็บ⁴

¹นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น, ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์

³⁻⁴อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น, ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26 เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มีการจัดสนทนากลุ่ม และใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า กฐินเป็นผ้าที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระบรมพุทธานุญาตให้พระภิกษุผู้อยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้วรับผ้านั้นมาทำเป็นผ้าไตรจีวรได้ ภายใน 1 เดือนนับจากวันออกพรรษา คือ ตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 รูปแบบการทอดกฐินในสมัยพุทธกาลมีได้แยกประเภทไว้และเป็นวิธีการทำบุญที่เรียบง่าย มีเพียงอัฐบริวารไปทอดถวายและผ้าที่นำไปทอดถวายเป็นผ้าสีขาวเพราะพระภิกษุทำผ้าไตรจีวรเอง ระยะหลังพระพุทธเจ้าจึงทรงมีพระบรมพุทธานุญาตคหบดีจีวรได้และรูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่รักษาพระวินัยโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงจากพุทธบัญญัติ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการประพาศิพพหุจริยของพระภิกษุ การทอดกฐินต้องปลอดสุราเมรัย ปลอดอบายมุข การทอดกฐินต้องไม่มุ่งเน้นเรื่องเงิน ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ ไม่ฟุ่มเฟือย ผลของการทอดกฐินนั้นต้องให้ได้ประโยชน์แก่ผู้รับกฐิน ผู้ทอดกฐิน และชุมชน

คำสำคัญ : รูปแบบ การจัดงาน ทอดกฐิน ที่พึงประสงค์ พุทธศตวรรษที่ 26

ABSTRACT

The objectives of this dissertation was to analyze the model of desirable Kathina performance in 26th B.E century. This research was Documentary Research Methodology, field works questionnaire, and concluded with analysis approaches. Kathinna was the cloth that the Buddha allow the lay Buddhist to give to the group of monks and told them to make it into a robe. The season during which a monastery may hold Kathina is one month long, beginning after the full moon of the eleventh month in the Lunar calendar, usually October. This practice in the time of the Buddha was no complicated like now a day; it was simple and easy to perform. However, later on the Buddha allowed the lay devotees to offer the completed robe to the monks, and the model of Kathina festival that could preserved the original practice as presented by the Buddha, accordingly to the Buddhist disciplinary rules, and supported to the spiritual practices. The desirable Kathina ceremony must be free from alcohol, all vices, and killing animal for meats unnecessary payment, and run accordingly to the correct practice of Kathina; thus, this practice of Buddhism would bring great advantages to the Kathinaofferers' and the society.

Keywords: Model, Organization, Presenting the Kathinna, Desirable, 26th B.E. Century

บทนำ

เรื่องของกฐินเป็นพระประสงค์ที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระบรมพุทธานุญาตให้พระภิกษุผู้อยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้วกรานกฐินได้ ต้นพุทธานุญาตเรื่องกฐิน คือพระภิกษุชาวเมืองปาฐะยะ 30 รูป ที่ได้เดินทางมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแต่เป็นวันเข้าพรรษาเสียก่อน จึงจำพรรษาระหว่างทางและเมื่อปวารณาออกพรรษาแล้วก็เร่งรีบไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่ฝนยังตกชุกอยู่ วัตถุประสงค์ของเรื่องกฐินในสมัยนั้น คือ ให้พระภิกษุแสวงหาผ้าจากผ้าบังสุกุลเพื่อมาทำผ้าไตรจีวร หาด้ามารวมเป็นผ้ากองกลางสงฆ์และสงฆ์มีมติอุปโลกนผ้านั้นให้พระภิกษุ 1 รูป เป็นผู้กรานกฐินและพระภิกษุรูปดังกล่าวต้องมีองค์ความรู้ธรรม 8 ประการ อาติธรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำบุพพกรรมผ้ากฐินพร้อมทำให้แล้วเสร็จภายในวันเดียว เพื่อนำผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง หรือทั้งสำรับ ที่ เสร็จแล้วทำพิธีกรานกฐินตามลำดับ

พระพุทธศาสนาได้ถืออุบัติขึ้นมาจนถึงขณะนี้เป็นเวลา 2,600 ปี (พุทธชยันตี) แม้ว่าเวลาจะผ่านมาเป็นเวลานานมาก แต่สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปจากใจของพุทธศาสนิกชนที่นับถือหลักธรรมคำสอนพระองค์นั้น ก็คือ ความเชื่อความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนและยังสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้จวบจนปัจจุบันได้ว่า พระพุทธศาสนานั้น ได้เจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับจนปัจจุบันนี้ และสิ่งหนึ่งที่เรายังคงรักษาไว้ก็คือ การช่วยรักษาวินัยธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ดั้งเดิม การถืออย่างนี้ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยถูกต้องสมควรจนพระพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พระพุทธศาสนามีอิทธิพลยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวไทย และเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียมมประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย ค่านิยม วิถีชีวิต พุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ช่วยให้เป็นจุดรวมจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น(พระเทพเวที (ประยูรย์) ประยุตโต 2532 : 48)

ดังนั้น การถวายผ้ากฐินในด้านการสนับสนุนทำเป็นผ้าไตรจีวรเพื่อใช้ในการสังฆกรรมสำคัญ ๆ ของพระภิกษุจึงได้ลดความสำคัญลงและยังมีเหตุผลอีกหลายอย่างที่ผ้าไตรจีวรได้ลดความสำคัญลง อาทิ

ด้านสังคมเมืองไทยก็เริ่มปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทันกระแสโลกาภิวัตน์ พื้นที่ป่าไม้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน ประเพณีการเผาศพก็มีสถานที่สำหรับเผาศพถาวรหรือมีเมรุเผาศพ (ฌาปนสถาน) ผ้าบังสุกุลย่อมหายากมากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจผ้าไตรจีวรเป็นสินค้าพาณิชย์ มีเครื่องจักรอุตสาหกรรมช่วยในการผลิต การปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่การทำมาหาเลี้ยงชีพที่สูงขึ้นเพิ่มความสะดวกสบายในการทำบุญ

คฤหัสถ์หรือผู้มีจิตศรัทธาสามารถซื้อผ้าไตรจีวรถวายพระภิกษุได้มากยิ่งขึ้น พระภิกษุในยุคนี้นี้จึงไม่ขาดแคลนผ้าไตรจีวร

คฤหัสถ์มีความศรัทธาพระพุทธศาสนาและต้องการทำบุญโดยการสร้าง ศาสนสถานไว้เป็นอนุสรณ์จึงมีการสร้างวัดมากขึ้นแต่มีจำนวนพระภิกษุที่อยู่จำพรรษาในวัดนั้นไม่ครบ 5 รูป วัดนั้นจึงไม่มีสิทธิ์รับภิกษุได้เพราะพระภิกษุไม่เพียงพอในการทำสังฆกรรม จึงเป็นปัญหาของพระภิกษุแม้ว่าจะอยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้วแต่ก็ไม่สามารถรับภิกษุตามพระธรรมวินัยได้ ส่วนคฤหัสถ์ที่ต้องการไปทอดกฐินแต่ขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยก็จะมองว่าเพราะภิกษุวัดนั้นปฏิเสธไม่ต้องการรับภิกษุตนเอง ซึ่งเป็นเหตุให้คฤหัสถ์ไม่ต้องการไปทำบุญที่วัดนั้นอีก และหากเป็นการพูดกล่าวกันต่อ ๆ ไป ย่อมทำให้วัดและพระภิกษุเสียหายไม่มีใครไปทำบุญและนาน ๆ ไป หากไม่มีคฤหัสถ์ไปทำบุญพระภิกษุจำเป็นต้องจาริกไปวัดอื่น และทั้งวัดนั้นเป็นวัดร้างได้

ผู้บริหารประเทศไม่ส่งเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุสามเณรค่าใช้จ่ายในการศึกษายังเป็นภาระหนักที่เจ้าอาวาส หรือพระภิกษุผู้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การบูรณปฏิสังขรณ์วัด เพื่อให้สังคมโลกมีสันติสุข มีสันติภาพ และสร้างความสามัคคี

ทั้งนี้ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับ “เรื่องกฐิน” คงอยู่สืบทอดเจตนาเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้คงอยู่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ตราบกาลนาน และให้มีคฤหัสถ์เป็นผู้อุปถัมภ์สถาบันพระพุทธศาสนา พระธรรม และพระสงฆ์ ให้ดำรงมั่นอยู่สืบไป เพื่อมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่งสูงสุดของคฤหัสถ์ตลอดกาลนาน

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่รับอิทธิพลมาทางด้านความเจริญของชุมชน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่อยากศึกษาว่า คนในชุมชนนิยมทำบุญ การทำบุญที่เป็นที่น่ายินและได้บุญมาก คือ บุญกฐิน สมาชิกในชุมชนสนับสนุนเผยแผ่ธรรม มีวิธีการใดบ้างที่ชุมชนได้กระทำให้เผยแผ่สู่ลูกหลาน เพราะการทอดกฐินถ้าปฏิบัติตามพุทธบัญญัติ ที่เมตตาพระผู้อยู่จำพรรษารับ 3 เดือนนั้น ได้อานิสงส์อย่างแรง เป็นการสงเคราะห์ด้วยหลักสังคหัตถ์ 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี การส่งเสริมในชุมชนว่าการทำบุญที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาชุมชนนิยมทำ วิธีไหนที่จะทำความเข้าใจให้ผู้อาศัยในชุมชนนิยมทำบุญและอนุรักษกฐิน โดยมีการพัฒนาของสังคมทุกด้าน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงให้มีความมั่นคง สืบทอดไปสู่ยุคสมัยต่าง ๆ รวมทั้งเผยแผ่ต่อไปอย่างเข้าใจ ไม่ปล่อยประละเลย หลงอิทธิพลตะวันตก ที่เผยแผ่เข้ามาในสังคมไทยอย่างทุกวันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติและพิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาต้องดำรงอยู่ในพระพุทธศาสนาต่อไป เพื่อความมั่นคงของศาสนา

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26 เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา มูลเหตุอันเป็นที่มาและหลักปฏิบัติตามพุทธบัญญัติ ตั้งแต่สมัยพุทธกาล ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัยเชื่อว่า เมื่อได้ศึกษาในเรื่องนี้แล้วจะได้วิถีทางในการนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการเผยแพร่รูปแบบการจัดงานทอดกฐิน ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต รวมถึงได้แนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมตลอดจนการประยุกต์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในปัจจุบันสืบต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่อาศัยเอกสารต่าง ๆ และศึกษาข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 16 รูป/คน พร้อมกันนี้ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้เฉพาะเนื้อเรื่องเกี่ยวกับกฐินในพระพุทธรูป และรูปแบบการจัดงานทอดกฐินในสังคมไทย ซึ่งได้แบ่งขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่องกฐินที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ประเพณีการทอดกฐินในสังคมไทยมีความเป็นมาอย่างไร ศึกษาการทอดกฐินและรูปแบบการจัดงานทอดกฐินในสังคมไทย ซึ่งเริ่มจาก พ.ศ.2500 ถึง พ.ศ.2557

ขอบเขตด้านเอกสาร

- 1) ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539
- 2) ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) อาทิ คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติ การกำหนดรูปแบบการทอดกฐิน หนังสือ ตำราวิชาการ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย งานวิทยานิพนธ์ งานสารนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ศึกษาข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 16 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นิมนต์/เชิญปราชญ์พุทธ / คฤหัสถ์ มาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความเห็นและข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26 จำนวนพระคุณเจ้า 8 รูป ภิกษุณี 1 รูป และปราชญ์พุทธหรือคฤหัสถ์จำนวน 7 คน

การวิจัยรูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26 นี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 16 รูป/คนซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เทคนิคเดลฟายในการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นขบวนการที่จะเสาะแสวงหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนที่เกี่ยวกับความเป็นไปในอนาคต ในเรื่องที่เกี่ยวข้องเวลา ปริมาณ และหรือสภาพที่ต้องการจะให้เป็น ทั้งนี้ โดยวิธีการเสาะแสวงหาความคิดเห็นด้วยการใช้แบบสอบถามแทนการเรียกประชุม เป็นวิธีการที่จะทำให้ได้ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่ต้องการวิจัยอย่างมีระบบ เนื่องจากบางครั้งการตัดสินใจใด ๆ อาจไม่มีข้อมูลหรือไม่มีความรู้ที่ได้มีการพิสูจน์แล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ มาช่วยพิจารณาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ซึ่งนำมาเป็นหลักฐานในการค้นหาและเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ดังนั้นเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จึงหมายถึงกระบวนการรวบรวมทัศนคติ ความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระที่มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากที่สุดจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในสาขาที่ต้องการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับอนาคต โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนของกระบวนการเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

1. กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยต้องทำการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องที่จะศึกษาวิจัย ควรมีกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย และตรงตามตัวแปรที่ทำการศึกษา ความซับซ้อนของเรื่องที่ศึกษาเวลาและงบประมาณในการวิจัย
2. สร้างเครื่องมือการวิจัย โดยทั่วไปเป็นแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่ง แบบสอบถามที่นำไปใช้ ผู้ศึกษาวิจัยต้องทำการตรวจสอบความตรง (Validity) ก่อนนำไปใช้
3. ทำการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ 3-4 รอบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของแบบสอบถาม ถ้าแบบสอบถามฉบับแรกเริ่มด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญลงมติหรือจัดลำดับความสำคัญ เมื่อถึงแบบสอบถามฉบับที่ 2 หรือ 3 อาจพบว่าคำตอบของกลุ่มไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลง น้อยมาก ก็สามารถยุติการวิจัยได้ โดยทั่วไปมักจะถาม 4 รอบ ดังนี้

รอบแรก ผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยทั่วไปจะเป็นคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้าง ๆ เพื่อรวบรวมจัดประเด็นสร้างเป็นคำถามในรอบที่ 2 ต่อไป

รอบสอง ผู้วิจัยจะนำข้อความที่ได้รับจากคำตอบรอบแรกของผู้เชี่ยวชาญทุกคนมารวบรวม ตัดทอนสิ่งที่ซ้ำ ๆ กันหรือสิ่งที่เกินต้องการ จากนั้นก็จัดทำเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าของ Likert ให้ผู้เชี่ยวชาญลำดับความสำคัญ

รอบสาม ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้รับหาค่าเฉลี่ย โดยปกติกระทำในรูปของมัธยฐานหรือฐานนิยม แล้วจัดส่งแบบสอบถามชุดเดิมไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาการแสดงความคิดเห็นของตน ด้วยคำตอบของผู้เชี่ยวชาญบางคนอาจจะไม่ตรงกับคำตอบของกลุ่มได้ กรณีเช่นนี้ผู้เชี่ยวชาญอาจจะเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนหรือจะคงเดิมก็ได้ แต่จะได้รับการขออภัยให้แสดงเหตุผลประกอบ ถ้าไม่มีเหตุผลประกอบ แสดงว่าเห็นด้วยกับคำตอบของกลุ่ม ในแบบสอบถามนี้จะแสดงให้เห็นคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านนั้นเป็นอย่างไร มีความแตกต่างไปจากค่ามัธยฐาน อินเตอร์ควอไทล์ของคำตอบทั้งหมดอย่างไร

รอบสี่ ดำเนินการเช่นเดียวกับรอบ 3 ส่วนจะมีการสอบถามในรอบ 4 หรือไม่ขึ้นอยู่กับคำตอบในรอบ 3 กล่าวคือ ถ้าคำตอบในรอบที่ 3 มีความสอดคล้องกันก็ไม่ต้องสอบถามในรอบ 4

จากคำตอบที่ได้รับ ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่มีคุณค่าต่อการนำไปวินิจฉัยในเรื่องที่ต้องการ โดยข้อมูลที่ได้จะแสดงถึงลำดับความสำคัญ อัตราร้อยละของความสอดคล้องและความไม่สอดคล้องของความคิดเห็นซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยมีการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการทอดกฐินในยุคพุทธกาล รูปแบบการจัดงานทอดกฐินในสังคมไทย โดยแบ่งข้อมูลทางเอกสาร ดังนี้

(1) ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

(2) ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) อาทิหนังสือ ตำราวิชาการ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย งานวิทยานิพนธ์ งานสารนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการทอดกฐิน

2) ศึกษารูปแบบการจัดงานทอดกฐินในสังคมไทยเฉพาะกฐินราษฎร์ ซึ่งเริ่มจาก พ.ศ.2500 ถึง พ.ศ.2557 โดยศึกษาจากเอกสาร คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติ การกำหนดรูปแบบการทอดกฐิน

ขั้นตอนที่ 2

ศึกษาข้อมูลการทอดกฐินจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 16 รูป/คน

1) กำหนดประเด็นเนื้อหาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยวิธีการรวบรวมจากเอกสารเกี่ยวกับกฐินในพระพุทธกาล ประเพณีการทอดกฐินและรูปแบบการจัดงานทอดกฐินในสังคมไทย

2) สร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Open-ended) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ต้องการ โดยดูจากปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย
(2) กำหนดรูปแบบของคำถามที่จะใช้ให้สอดคล้องกับรูปแบบของแบบสัมภาษณ์
(3) สร้างแบบสัมภาษณ์ และตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ในขั้นแรกก่อน แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนความถูกต้องของภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์

(4) แก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอแนะ และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขความเที่ยงตรงทั้งด้านโครงสร้าง ด้านเนื้อหา และสำนวนภาษา

(5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายในเดือน มีนาคม 2558 ถึงเดือน เมษายน 2558 (รอบที่ 1)

4) นำคำตอบที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมาย รอบที่ 1 มาทำแบบสอบถามตามเทคนิคของเดลฟาย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับของการวัดออกเป็น 5 ระดับ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์พิจารณาและทบทวนคำตอบของตนเองใหม่ แต่เปลี่ยนเป็นคำตอบในรูปแบบคำถามปลายปิดตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มเป้าหมาย (รอบที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3

ศึกษาข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 16 รูป/คน คือ นิมนต์พระภิกษุ/ภิกษุณี/ชีวกุฎฐก/คฤหัสถ์ มาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความเห็นและข้อเสนอแนะรูปแบบกฐินพึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26

ขั้นตอนที่ 4

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

- 1) วิเคราะห์ผลแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมาย ตามเทคนิคของเดลฟาย
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group)
- 3) นำความเห็นและข้อเสนอแนะจากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) และคำตอบที่ได้จากเทคนิคเดลฟาย มาวิเคราะห์รูปแบบกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26
- 4) สรุปผลการวิเคราะห์
- 5) พิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26

กฐินในปัจจุบันมีผู้ถวายผ้ามากขึ้น มีผู้สามารถตัดเย็บย้อมผ้าที่จะทำเป็นจีวรได้แพร่หลายขึ้น การใช้กรอบไม้แม่แบบอย่างเก่าจึงเลิกไปเพียงแต่รักษาชื่อประเพณีไว้โดยไม่ต้องใช้กรอบไม้แม่แบบ เพียงถวายผ้าขาวให้ตัด เย็บย้อม ตากให้แห้ง ควรแก่การใช้ได้ให้เสร็จภายในวันเดียว หรืออีกอย่างหนึ่งคือนำผ้าสำเร็จรูปมาถวายก็เรียกว่า “ถวายผ้ากฐิน” เหมือนกันอีกทั้งเนื่องจากยังมีประเพณีนิยมถวายผ้ากฐินกันแพร่หลายไปทั่วประเทศจึงนับว่าเป็นประเพณีนิยมในการบำเพ็ญกุศลที่ยังขึ้นหน้าขึ้นตาเป็นสาธารณะประโยชน์ร่วมกับการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามไปในขณะเดียวกันด้วย “กฐิน” จึงเป็นวินัยบัญญัติเรื่อง “ผ้าอย่างหนึ่ง” ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายจัดทำ หรือรับจากทายกผู้มีศรัทธา เนื่องจากพระองค์ประสงค์จะให้ภิกษุที่มีจีวรเก่าคร่ำคร่าได้มีจีวรผลัดเปลี่ยน และให้ภิกษุทั้งหลายที่ร่วมทำกิจกรรมนี้ได้รับอานิสงส์ 5 ประการ ซึ่งเป็นสิทธิพิเศษที่ลดหย่อนในวินัยบางข้อ ในสมัยแรกเรื่อง “กฐิน” นี้พระภิกษุสงฆ์จัดทำกันเอง ยังไม่มีชาวบ้านมาเกี่ยวข้อง ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าเป็นการลำบากแก่พระภิกษุสงฆ์ ประกอบกับพวกตนมีศรัทธาปรารถนาจะสั่งสมบุญกุศลด้วย จึงได้นำผ้าที่ทำสำเร็จแล้วไปถวาย ซึ่งพระองค์ก็ทรงอนุญาตแต่ต้องทำให้ถูกต้องตามวินัยบัญญัติ “ถ้าทำไม่ถูกต้องก็ไม่เป็นกฐิน”

ว่าด้วยผ้ากฐินเป็นผ้าที่บริสุทธิ์จึงเลื่อยลอยมาในอากาศ แล้วตกลงในที่ประชุมสงฆ์ จะได้จำเพาะเจาะจงชัดเจนลงว่าเป็นของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไม่ได้ แต่ต้องให้สงฆ์ทั้งหมด ยอมอนุญาตให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งนั้นเสียก่อน และภิกษุผู้รับผ้ากฐินนั้นจะต้องมีคุณสมบัติเพียงพอ ที่จะกระทำซึ่งเรื่องกฐินให้ถูกต้องตามพระพุทธาอนุญาตได้ คือ มีความเข้าใจเรื่องผ้ากฐินอย่างละเอียด มีคุณธรรม มีสติปัญญาสามารถผู้มีศรัทธานำมาถวายให้ภิกษุกรานกฐินตามหลักพระธรรมวินัย

บริขารกฐิน เป็นของใช้สำหรับพระสามารถนำมาถวายพร้อมกับผ้ากฐินได้ บริขารกฐิน มีอยู่ 8 ประการ เรียกว่า “อัฐบริขาร” คือ ผ้าสังฆาฏิ ผ้าสบง ผ้าจีวร บาตร มิดโกน มิดตัดเล็บ เข็มเย็บผ้า ประคตเอว ผ้ากรองน้ำ แต่ปัจจุบันไทยทานมีการเพิ่มขึ้นอีกมากกว่าอดีตเช่น ผ้าห่ม ร่ม รองเท้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ แต่ก็คงจะเกิดเพราะความจำเป็น ส่วนมากจะเป็นกุสโลบายของนักปราชญ์ ท่านใช้เป็นปริศนาธรรมเพื่อจะเตือนสติ

การจัดสรรปัจจัย 4 เพื่อบริโภคที่เหมาะสมสำหรับพระภิกษุที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัยนั้นเป็นไปเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าพิจารณาในแง่ของการใช้สอย ก็เป็นการใช้สอยที่พอประมาณ ใช้สอยเท่าที่จำเป็น เหมาะสมกับสภาวะการณ์และสิ่งแวดล้อม ในสมัยพุทธกาลพระภิกษุยังมีจำนวนไม่มากเหมือนในสมัยนี้ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น พระพุทธองค์จะทรงเป็นผู้วินิจฉัยด้วยพระองค์เอง และทรงบัญญัติพระวินัยไว้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติสืบต่อกันมา ปัจจัย 4 คือสิ่งที่จำเป็นในชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต ปัจจัย 4 ของพระภิกษุสงฆ์ที่ได้บัญญัติไว้ในพระวินัย ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหารบิณฑบาต เสนาสนะ ที่อยู่อาศัย ที่นั่ง ที่นอน เกสัช ยาและอุปกรณ์รักษาโรค เป็นต้น

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ สิ่งที่เจ้าภาพในสมัยอดีตไม่มีการเลี้ยงนำมาแต่ในสังคมปัจจุบัน บางที่ก็มีการฉลองกฐินด้วยการเลี้ยงน้ำเมา แทนที่จะนำเงินจากการสละสิ่งของหลายหมื่นบาท มาถวายวัดเพื่อสร้างศาสนสถาน จะได้อานิสงส์แห่งการทอดกฐินมากกว่าอานิสงส์กฐิน การกรานกฐิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ชัดเจนถูกตามพระวินัย ไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัด เห็นความสำคัญของคำว่ากฐินอย่างแท้จริง การทอดกฐินที่พึงประสงค์ ต้องให้ความสำคัญในเรื่องของความระเบียบวินัย ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นประหยัด เห็นความสำคัญของกฐินอย่างแท้จริง บางครั้งก็อาศัยประเพณีการทอดกฐินนี้ ไม่แสวงหาความเพลิดเพลินในการตักน้ำเมาเพื่อฉลององค์กฐิน และไม่เป็นศูนย์รวมแหล่งอบายมุข ไม่ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาหนี้สินที่กู้ยืมเงินมาทำบุญ และเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานด้วยน้ำเมาอันเป็นการทำลายสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่สร้างปัญหาการทะเลาะวิวาท ที่เกิดจากการขาดสติเพราะเหตุแห่งน้ำเมา ไม่สร้างปัญหาศีลธรรมให้เสื่อมทราม ผู้ใหญ่ต้องสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกหลานได้

ว่าด้วยการฆ่าสัตว์ ในสมัยก่อนไม่มีการฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่มีคุณ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น เพราะแขกที่มาร่วมงานกฐินในอดีตนั้น ไม่ได้กินมากมายเหมือนกับปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันบางท้องถิ่นก็ยังมีการฆ่าสัตว์ใหญ่ในงานบุญกฐินอยู่ก็มี เช่น ช้าง วัว ควาย เพื่อนำมาทำเป็นอาหาร สำหรับเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ดังนั้น ก็แสดงว่าการทำบาปเพื่อแลกบุญ

ในงานกฐิน อย่างนี้จะเกิดบุญได้อย่างไร ฉะนั้นควรปรับทัศนคติโดยไม่มีการฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่มีคุณ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ก็จะต้องเป็นพวกเรานั่นเอง ที่สามารถเป็นต้นแบบ หรือการสร้างรูปแบบในการทำบุญทอดกฐินให้บริสุทธิ์อย่างถูกต้องได้ ในงานจึงกลายเป็น กฐินบุต กฐินเนาไปเสีย เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้เดินตามรอยบาทของพระศาสดา เพราะไม่ทำตามทีพระพุทเจ้าบัญญัติไว้ การทอดกฐินนั้นจึงเกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น น้อยมาก หรืออาจจะไม่ได้เลย มิหนำซ้ำ อาจจะกลายเป็นการทำลายระบบประเพณีอันงดงาม อีกด้วยก็ได้ ดังนั้นเรื่องการทำบุญกฐินนี้ ควรพิจารณาด้วยปัญญาให้เข้าใจอย่างละเอียดเสียก่อน จึงค่อยลงมือกระทำกฐินที่เราทำนั้น จึงจะเป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์ และแก่ผู้กระทำโดยแท้ ถ้าหากทุกท่านเข้าใจและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้ว อาานิสงส์อันยิ่งใหญ่

อภิปรายผล

รูปแบบการทอดกฐินในยุคพุทธกาล รูปแบบการทอดกฐินในสมัยพุทธกาลพระพุทเจ้า ไม่ได้กำหนดรูปแบบการทอดกฐินไว้ชัดเจน กฐินเป็นชื่อของกรอบไม้แม่แบบสำหรับทำจีวร (จีวรหรือตอกไม้แม่แบบตามความกว้างความยาวของผ้าที่จะทำเป็นผ้ากฐินผืนใดผืนหนึ่ง อาจจะ จีวรหรือตอกไม้แบบในพื้นที่โล่ง ๆ หรือตามใต้ถุนศาลาการเปรียญก็ได้การจีวรหรือตอกไม้แบบเย็บ จีวรนั้นเรียกว่าไม้สะดึงใช้เป็นอุปกรณ์ในการเย็บผ้ากฐินเมื่อทำเสร็จก็รื้อไม้แบบนั้นออกอาจจะ เก็บไว้ใช้ทำเป็นไม้แบบในปีถัดไปอีกได้ซึ่งผ้ากฐินมีความพิเศษจากผ้าจีวรทั่ว ๆ ไป คือ เป็นผ้า ที่ถูกกำหนดไว้ตามพระธรรมวินัย อาทิ กำหนดระยะเวลาที่จะรับผ้ากฐินได้ชัดเจนจะก่อน หรือหลังวันที่กำหนดไว้ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของพระภิกษุรูปที่จะครองผ้ากฐิน คุณสมบัติวัด ที่จะรับผ้ากฐินได้ ซึ่งทุกขั้นตอนต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัยกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งสอดคล้อง กับงานนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (จวนอุฎฐายี) ได้ให้ความหมายของคำว่าจีวร หมายถึงผ้าที่ใช้ในสมัยครั้งพุทธกาลพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยังพระอัฐภาพให้เป็นไปด้วยจีวร สี่ผืนด้วยพระองค์เองแต่ทรงอนุญาตไตรจีวรแก่เราทั้งหลายตั้งนี้จึงทรงอนุญาตสังฆาฏิสองชั้น ทรงอนุญาตจีวรนอกนี้ชั้นเดียวจริงอยู่เมื่อเป็นเช่นนั้นจีวรของภิกษุเหล่านั้นจักเป็นสี่ผืนด้วย ประการฉะนี้แลเพราะฉะนั้นกล่าวได้ว่าไตรจีวร คือ ผ้า 3 ผืน ได้แก่ผ้าพาด คือ สังฆาฏิ ผ้าจีวร คืออุตตราสงค์ ผ้าสบง คือ อันตราวาสก ดังที่มีปรากฏของการบรรพชาอุปสมบทในปัจจุบันนี้ ถือเป็นธงชัยหรือสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ 2530:352) และสอดคล้องกับงาน พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช) ได้ให้ความหมายของคำว่าจีวร เป็นชื่อเรียกผ้าที่พระสงฆ์ใช้สอยใช้เรียกทั้งผ้านุ่งผ้าห่ม เช่น คำว่าไตรจีวรหมายถึง ผ้า 3 ผืน ซึ่งมีทั้งผ้านุ่งและผ้าห่มจีวรเป็นเครื่องอัฐบริขารของพระสงฆ์อย่างหนึ่งในปัจจัย 4 อย่าง

ยังใช้หมายถึงเฉพาะผ้าห่มของพระสงฆ์อย่างเดียวก็ได้เช่นพูดว่า “วันนี้พระคุณเจ้าห่มจีวรใหม่ มาบิณฑบาตดูงามเหลือเกิน”(พระธรรมกิตติวงศ์ 2551: 169) สอดคล้องกับงานแสดงธรรมของพระราชธรรมนิเทศ (พระพะยอม กลฺยาโณ) เรื่องการทอดกฐินว่า “การทอดกฐินในสมัยพุทธกาลมีเพียงผ้าไตรจีวรเพราะสมัยของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับพระภิกษุ และพระภิกษุที่จะรับกฐินได้ต้องอยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้วและวัดนั้นต้องมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาอย่างน้อย 5 รูป หากอยู่จำพรรษาไม่ครบ 5 รูป วัดก็ไม่สามารถนิมนต์พระภิกษุจากวัดอื่นมาร่วมรับกฐินได้หากทำถือว่ากฐินเดาะ การทอดกฐินต้องทำตามพระวินัยบัญญัติเท่านั้น” (พระราชธรรมนิเทศ (พระพะยอม กลฺยาโณ) แผ่น CD ธรรมะ ปี 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริทร मुखสาร ได้กล่าวไว้ในสารนิพนธ์ เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธาณุญาตเรื่องกฐิน ว่า กฐิน เป็นพระประสงค์ที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระบรมพุทธานุญาตเองเพื่อให้ภิกษุรูปอยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้วกรณีกฐินได้หลังออกพรรษาคือตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 และเพื่อจะได้มีผ้าจีวรใหม่เปลี่ยนแทนจีวรผืนเก่าก่อนที่พระภิกษุจะจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป (ศิริทร मुखสาร 2557 : 18) และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริทร मुखสาร ได้กล่าวไว้ในสารนิพนธ์ เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการจุลกฐินว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระบรมพุทธานุญาตผ้า 3 ผืนแก่พระภิกษุ ประกอบด้วย ผ้าสังฆาฏิ 2 ชิ้น ผ้าอุตตราสงค์ชิ้นเดียว และผ้าอังตราสกชิ้นเดียวซึ่งผ้า 3 ผืนนี้ถ้าเป็นฤดูกาลกฐินจะเรียกว่า ผ้ากฐินที่พระภิกษุจะต้องช่วยกันออกแสวงหาผ้าจากผ้าบังสุกุล ผ้าที่ตกตามร้าน ฯลฯ หากผ้ามารวมเป็นผ้ากองกลางสงฆ์และสงฆ์มีติดอุปโลกน์ผ้านั้นให้พระภิกษุ 1 รูปเป็นผู้กรณกฐิน อาทิ เป็นพระเถระที่มีพรรษามากกว่ารูปอื่นหรือ เป็นพระภิกษุซึ่งมีจีวรอันเก่าคร่ำคร่า และพระภิกษุรูปนั้นต้องมั่งคั่งความรู้ธรรม 8 ประการเกี่ยวกับการกระทำผ้ากฐินพร้อมทำให้แล้วเสร็จภายในวันนั้นแล้วทำพิธีกรณกฐินตามลำดับ ผ้ากฐินถูกกำหนดด้วยพระธรรมวินัย อาทิ (1) ทำกฐินจำเป็นต้องมีผ้าเพื่อทำผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งในสามผืน หรือมีผ้าทำครบทั้งสามผืน (2) ทำกฐินได้ภายใน 1 เดือนหลังวันออกพรรษา (3) พระภิกษุต้องอยู่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสแล้ว (4) อาวาสและจำนวนพระภิกษุที่อยู่จำพรรษาในอาวาสนั้นต้องไม่น้อยกว่า 5 รูป (5) อาวาสและพระภิกษุจะรับบุญกฐินนั้นได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น (ศิริทร मुखสาร 2557 : 12)

รูปแบบการจัดงานทอดกฐินที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26

สังคมไทยถือว่าชายไทยทุกคนควรอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ เพื่อศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย ซึ่งช่วยอบรมให้เป็นคนดี ตลอดจนเป็นการทดแทนคุณบิดา มารดา นอกจากนี้ วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ก็เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่คนในสังคม หน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ การสืบทอด

พระพุทธานุภาพบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ในขณะเดียวกันยังเป็นผู้นำทางสังคมด้วยเห็นได้จากการพัฒนาความเจริญต่าง ๆ ของท้องถิ่น มักจะมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ โดยประชาชนร่วมมือร่วมใจด้วยความศรัทธา พระสงฆ์จึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก พุทธศาสนิกชนจึงควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์ให้เหมาะสมด้วยความเคารพยกย่อง

การทอดกฐินพระพุทธเจ้าทรงมีพระบรมพุทธานุญาตด้วยพระองค์เองปกติจะต้องมีผู้ทรงกราบทูลเรื่องต่าง ๆ พระพุทธเจ้าถึงจะทรงตรัสพระราชดำริออกมา ให้ปฏิบัติตามหรือทรงห้ามไม่ให้ปฏิบัติ การทอดกฐินในสมัยพุทธกาลเป็นการสงเคราะห์แก่พระภิกษุผู้จำพรรษาครบถ้วนไตรมาส การทอดกฐินผู้ใดจะเข้าไปเหยียวย่อมต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดและมีอาจเปลี่ยนแปลงพระประสงค์ตามพุทธานุญาตได้ เนื่องจากกาลเวลาเปลี่ยนแปลง 2,600 ปี จากสมัยพุทธกาล สิ่งแวดล้อมของสังคมตามย่อมมีการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย ซึ่งการทอดกฐินในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งการปฏิบัติตามวิธีการทอดกฐินในสมัยพุทธกาล ที่มีอาจเปลี่ยนแปลงพระประสงค์ ตามพุทธานุญาตได้จริง แต่ก็มียางสิ่งที่ทำเพิ่มขึ้นตามสภาพแวดล้อมของสังคมไทยปัจจุบัน

ชาวพุทธทุกคนได้ตระหนักและให้ความสำคัญในประเพณีบุญกฐิน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีให้เกิดในสังคม เป็นการสืบทอดความคิด ความเชื่อ และความรู้หลากหลาย เป็นวิถีการดำเนินชีวิต เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทย เช่น ภาษา ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การแต่งและอาหาร สิ่งเหล่านี้ คือ มรดกทางวัฒนธรรม ส่วนการรู้จักใช้สิ่งของที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นเครื่องมือใช้ในการประกอบอาชีพ หรือการทำกิจกรรมใด ๆ ได้อย่างเหมาะสมนั้น เป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น จากอดีตถึงปัจจุบัน

ประเพณีกฐินนี้ มีแนวโน้มไปในทางที่ถูกต้องและดีงาม เป็นไปตามหลักพระวินัยทางพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพุทธานุญาตไว้ว่า “ธรรมและวินัยที่เราได้แสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” ในปัจจุบันงานกฐินกลายเป็นงานบุญประเพณีทั่วไปของสังคม โดยเฉพาะที่ทำการในยุคสมัยปัจจุบันนี้ จากที่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนแปลงบางแง่ บางอย่างไปก็ยังมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ คือ บุคคลของสังคม แต่ประเพณีการทอดกฐิน รูปแบบการทอดกฐินก็ยังรักษาไว้ ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาวพุทธอยู่

ดังนั้นคุณค่าในด้านต่าง ๆ จึงเป็นความคิด ความเชื่อของบุคคล ที่ได้พิจารณาตัดสินและประเมินค่าสภาพของสิ่งของ หรือ ประเพณีอื่นมีประโยชน์แก่ตนและสังคมมาน้อย

เพียงใด หากแต่ความคิด ความเชื่อ ที่แอบแฝงอยู่ในสิ่งนั้น หรือ พฤติกรรมสังคมนั้น ๆ ต่างหากที่จะนำไปสู่การแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของพฤติกรรมสังคมที่กำหนด และเมื่อพฤติกรรมของมนุษย์มีความถี่มากขึ้นเท่าใด ก็ย่อมที่จะแสดงคุณค่าของสิ่งนั้น มากขึ้นเท่านั้น และเมื่อมนุษย์มองเห็นคุณค่าหรือพฤติกรรมของสังคมสิ่งเหล่านั้น หรือพฤติกรรมเหล่านั้น ก็จะกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมได้ในที่สุด และพฤติกรรมที่เราจะสามารถนำมาวัดให้มีความสำคัญในคุณค่าในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนพระพุทธศาสนาโดยตรง คณะสงฆ์ ตลอดจนพระภิกษุในสังคมไทย จำเป็นต้องศึกษาพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด กอปรจำเป็นต้องรักษาและส่งเสริมเผยแผ่ประชาสัมพันธ์พระธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ ซึ่งพุทธบริษัทต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาแรงจูงใจของพุทธบริษัทในการถวายผ้ากฐินที่มีต่อพระภิกษุ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์“คำวัด”**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2551.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์จันทร์เพ็ญ, 2551.
- พระราชธรรมนิเทศ (พระพะยอม กัลยาโณ). **เรื่องกฐิน แผ่น CD ธรรมะ, เมื่อวันลอยกระทง ปี 2557 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12**.
- ศิรินทร मुखสาร. **“การศึกษาวเคราะห์พุทธานุญาติเรื่องกฐิน”**, สารนิพนธ์ประกอบการศึกษารายวิชาสัมมนาพระไตรปิฎกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- ศิรินทร मुखสาร. **“การศึกษาวเคราะห์พัฒนาการจุลกฐิน”**, สารนิพนธ์ประกอบการศึกษารายวิชาสัมมนาพระไตรปิฎกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.